

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

(за матеріалами XI Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентства й наукової молоді,
Харків, 15 квітня 2021 року)

ДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808

Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 10.09.2021 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики

Мельників Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова

Щербакова Наталія Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови

Обиденнікова Марина Олегівна – здобувач II курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри української мови

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія XXI століття [Електронне видання] : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 15 квітня 2021 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2021. 164 с.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2021

©Автори публікацій, 2021

<i>Явище морфологічної атракції в лінгвістиці</i>	44
<i>Жиліна Кристина</i>	
<i>Поняття «атракція» в лінгвістичній науці: історія і сучасний стан дослідження</i>	45
<i>Жиліна Кристина</i>	
<i>Еротизм у ліриці Юрка Іздрика</i>	49
<i>Катриченко Карина</i>	
<i>Использование пословиц и поговорок в заголовках СМИ</i>	53
<i>Клад'єва Аліна</i>	
<i>Teaching Ukrainian as a Foreign Language</i>	55
<i>Ковальова Діана</i>	
<i>Реалізація методу вправ у навчанні української мови як іноземної</i>	56
<i>Ковальова Діана</i>	
<i>Неологизми в романе Дины Рубиной «Белая голубка Кордовы»</i>	58
<i>Колісникова Карина</i>	
<i>Відображення любовних почуттів у художньому просторі повісті Г.Ф. Квітки-Основ'яненка «Сердешна Оксана»</i>	60
<i>Комолова Юлія</i>	
<i>Складнопідрядні речення умови в політичних текстах</i>	63
<i>Кондратюк Вікторія</i>	
<i>Вербалізація лексико-семантичного поля «пам'ять» в есеях Василя Махна</i>	69
<i>Котолуп Анастасія</i>	
<i>Антропонімія творів І. Нечуя-Левицького</i>	72
<i>Кравцова Альона</i>	
<i>Навчання дітей англійської мови: метод TPR</i>	76
<i>Кузнецова Лілія</i>	
<i>Осмислення ідеї свободи у романі С. Жадана «Ворошиловград»</i>	78
<i>Куткова Вікторія</i>	
<i>Особливості ойконімії Маріупольського району Донецької області</i>	81
<i>Лебедєва Надія</i>	

ресурсу: <http://siba-ese.unile.it/index.php/linguellinguaggi/article/viewFile/12640/11251>.

Комолова Юлія Миколаївна
Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. О.В.Ткач

ВІДОБРАЖЕННЯ ЛЮБОВНИХ ПОЧУТТІВ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ ПОВІСТІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА "СЕРДЕШНА ОКСАНА "

Г.Ф.Квітки-Оснoв'яненко належить до тих письменників, творчість яких характеризується «увагою до внутрішніх, емоційних виявів життя, виражених у “каноні чуттєвості”» [4, с.381]. Оскільки письменник у своїх творах наголошує на здатності до тонких чуттєвих переживань, то у мовному просторі його текстів переважає лексема любов.

Художня спадщина Г. Ф. Квітки-Оснoв'яненка неодноразово привертала увагу науковців – від ще найперших спостережень (О. Афанасьєв-Чужбинський, О. Бодянський, Є. Гребінка, М. Костомаров, П. Куліш) до історико-літературознавчих підходів в оцінці різних граней доробку митця (М. Сумцов, Д. Багалій, І. Франко, С. Єфремов, П. Петренко, В. Бойко, Д. Чижевський, В. Петров, М. Возняк, О. Білецький, Д. Чалий, О. Гончар, С. Зубков, Є. Вербицька, О. Борзенко, В. Трофименко, Я. Вільна, О. Ятищук). Мовна особистість письменника була предметом спеціального дослідження О. Білих, Л. Венєвцевої, І. Гальчук, Л. Лисиченко, І. Матвіяса. Однак мовні засоби, які відображають любовні почуття в художньому просторі Г.Ф.Квітки-Оснoв'яненка, зокрема в його творі «Сердешна Оксана», не були предметом спеціального дослідження мовознавців. Це й зумовлює актуальність обраної для розгляду наукової проблеми.

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» подає таке визначення любові: « 1. Почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; кохання (у 1 знач.) // перен. Той, кого люблять (у 2 знач.) // Стосунки між чоловіком і жінкою, викликані сердечною прихильністю. // розм. Інтимні стосунки з особою іншої статі. 2. Почуття глибокої сердечної прив'язаності до кого-, чого-небудь. // Глибока повага, шанобливе ставлення до людини. // Глибока приязнь, викликана родинними зв'язками. // перен. Той, кого люблять (у 1 знач.). 3. до чого. // Інтерес до чого-небудь. // Внутрішній духовний потяг до чого-небудь. // Пристрасть до чого-небудь» [1, с.631].

Любов як феномен психічного, емоційного життя людини вивчалася філософами, психологами, антропологами, соціологами, мистецтвознавцями, літературознавцями. Предметом наукового зацікавлення були також вербалізація засобами тієї чи іншої мови концепту любові, кохання (В.Кононенко, Г.Макарова, Г.Огаркова, Т.Бойко), діалогічні ситуації інтимного характеру (Н.Кушнір), лексико-семантичні групи, об'єднані семою любові (І.Ходарева). Наприклад, В.Кононенко досліджував концепт «любов»

на матеріалі текстів Т.Шевченка, Панаса Мирного, Лесі України, І.Франка, М.Коцюбинського, В.Стефаніка [3]; Л.Щербачук аналізувала особливості вербалізації концепту «кохання» в поетичних текстах Л.Костенко та А.Мойсієнка; Н.Грозян простежила особливості об'єктивації концепту «любов» у поетичних творах М.Вінграновського. Однак мовним засобам, які відображають любовні почуття в мовному просторі Г.Ф.Квітки-Основ'яненка, зокрема в його творі «Сердешна Оксана», не приділено достатньої уваги у дослідженнях науковців.

У творі Г.Ф.Квітки-Основ'яненка «Сердешна Оксана» створений мовний образ любові – це глибоке, сильне почуття, яке втілено в різних аспектах його прояву: любов дітей до батьків, материнська любов, любов-пристрасть, любов-інтерес, зацікавленість певним родом занять.

Починається твір розгорнутим представленням материнської любові через різноманітні мовні засоби на позначення почуттєвої сфери і тактильних почуттів. Наприклад: Нема на світі нічого луччого і богу милішого, як серце матері до своїх діточок! Скільки б їх у неї не було, чи десятком бог благословив, чи тільки одним одно – для неї рівні, жодного любить, усіх рівно пестує, за всяким рівно вбивається. Дев'ять здоровенькі край неї, потішають її, а одно морщиться, кисне, недуже; вже вона за ним вбивається, тужить, вже і боїться, щоб ще дужче не занедужало або щоб, – нехай бог боронить, – щоб ще і не вмерло. Вона їх обмива, обпатрує, обшива, зодяга і ніколи ж то не втомиться, ніколи не поскуча з ними, і усяка робота на діточок їй не важка. Коли з дітей є яке шалівливе, неслухняне ... Вона почне його уговорювати, пестувати: «Не роби так, синочку, не ходи туди, голубчику! Так негаразд. ... Я, глядячи на тебе, частісінько плачу та думаю: коли б він схаменувся, та покинув таке робити, ... та пожалкував би моїх слізочок, то ще з нього був би чоловік, ще б я діждала на старості радуватися, глядячи на нього [2, с.2].

У наведеному тексті контекстуально втягнені для відтворення любовних почуттів матері такі дієслова: любить, пестує, вбивається, тужить, обмива, обпатрує, обшива, зодяга, не втомиться.

Відтворюючи любовні почуття матері до своїх дітей у наведеному уривку, як і в усьому творі, Г.Ф.Квітки-Основ'яненка з метою увиразнення послуговується словами із суфіксами пестливості -еньк- (здоровенькі), -очк- (синочку), -очок- (діточок, слізочок), -ісіньк- (частісінько), -чик- (голубчику).

Ніжні любовні почуття Веклі до Оксани можна простежити в такому уривку: Як прийде вже додому зовсім увечері, тут вже мати цілує-цілує свою доню, вицілує її усю, приговорюючи: «Ти – моя донечко... ти – моя ластівочко... ти – моя краса, ти – моя слава ... через тебе я й весела, і здорова, і від людей у почоті! [2, с.4]. Г.Ф.Квітки-Основ'яненка, спираючись на етнопсихологічні, соціокультурні традиції в культурі чуттєвості українства, представляє інтимний світ Веклі через означення любовних почуттів пестливими порівняннями моя ластівочко, моя краса, моя слава.

Любовні почуття Оксани до матері представлено в аналізованому уривку «Мамочко, голубочко, моя ріднісінька! ... Аби б ти була здорова, весела та не переставала любити мене, так я землі під собою не чую, мені так

легко, полетіла б, мов тая птичка. Що ти любиш мене та жалуєш, від того і я така веселенька і ні об чім не думаю, тільки б тобі вгодити, розвеселити тебе. Ти ж в мене сама, матусенька! Нема в мене ні батенька, ні братика, ні сестриці; ти мені і сонечко, і місяць, і здоров'ячко, і щастячко... Матіночко, ріднесенька!» [2, с. 4].

За народнопісенною, сентиментальною манерою автор широко послуговується експресивністю суфіксальних значень слів – великою кількістю із суфіксами пестливості -очк- (мамочко, голубочко), -усеньк- (матусенька), -ісіньк- (ріднісінька), -есеньк- (ріднесенька), -еньк- (веселенька, батенька), -ячк- (здоров'ячко, щастячко), -ечк- (сонечко), -очк- (матіночко).

В аналізованому творі Г.Ф.Квітки-Основ'яненка тілесні, фізичні відчуття любові Оксани до капітана представлені такими метафоричними висловами: земля під нею запалала, небо над нею загорілося; сонечко, як мак, почервоніло; вона, мов птиченька, піднялася від землі, щоб полетіти [2, с. 4].

Дослідження тексту твору «Сердешна Оксана» дозволяє констатувати наявність окремої групи слів і словосполучень на позначення суб'єктів любові, які функціонують тільки у спілкуванні двох осіб: Оксани – її матері, Оксани – капітана. Наприклад, звертання Оксани до матері рибочко, голубочко, перепілочко або до капітана соколику, голубчику, лебедику, мій миленький копитанчик. Такі мовні засоби стилістично марковані, емоційно забарвлені, заряджені експресією, позитивною конотацією.

Автор твору вболіває за свою героїню, тому вдається до застереження, поради навіть у діалозі закоханих: «Полюби од щирого серця... об мені думай... виходь до мене... полюби, як я тебе люблю»; «Та я ж так і ... люблю... та ще й дужче!..»; «Оксано, Оксано! Якби ти більше панів знала, ти б сього ніколи не казала, ти б з першого слова відбігла б від нього, як від лихого години» [2, с. 7].

Формування відповідної емотивно-оцінної психологічної тональності контексту, відтворення емоційного стану персонажа фіксуємо в такому уривку аналізованого твору: «- Чи ти тут, Оксано? -Тут, край твого серденька», - і припала до нього... Зібрались, щоб поговорити, та нічого і не кажуть, знай цілуються... Далі вже й не іграшки... Оксана аж злякалася... Нічого їй робити, треба вириватися та випручуватись... [2, с. 9]. Виразно простежується висока почуттєва напруга через забарвлення вжитих слів адекватно емоції, яку переживають Оксана і капітан.

Отже, відображення любовних почуттів у мові твору «Сердешна Оксана» Г.Ф.Квітки-Основ'яненка актуалізує широкий пласт експресивно-емоційних, образних позначень, яким властиве поєднання авторського й етнічного уявлень про почуттєву сферу. Перспективи подальших досліджень окресленої проблеми вбачаємо у вивченні наповнення концепту «любов» у повісті «Маруся» Г.Ф.Квітки-Основ'яненка.

Література

1. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с. 2. **Квітка-**

Основ'яненко Г. Сердешна Оксана. Київ: Мультимедійне видавництво Стрельбицького, 2015. 22 с. **3. Кононенко В.І.** Концепти українського дискурсу: монографія. К. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. 248 с. **4. Літературознавча енциклопедія:** У 2т. / авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. Т.2. 624 с.

УДК 811.161.2'367.335:32

Кондратюк Вікторія Анатоліївна
Київ, НПУ імені М.П. Драгоманова
Наук. кер.: к. філол. н., доц. І.В. Багмут

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ УМОВИ В ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Політичні тексти характеризуються значним впливом на свідомість реципієнтів, вони спрямовані на поширення певних поглядів, думок та спонукають до дії. Основним джерелом політичних текстів є засоби масової інформації, що якнайкраще дають змогу людині відчувати свою причетність до подій політичного життя, нав'язати ставлення до них та викликати певну емоцію. З метою реалізації цих завдань автори політичних текстів активно використовують складнопідрядні речення з детермінантними підрядними частинами, між якими наявні семантико-синтаксичні відношення умови. Огляд наукових праць засвідчив, що функціонування складнопідрядних речень завжди цікавило мовознавців. Цей науковий інтерес зокрема відображено у працях таких українських та зарубіжних дослідників, як І. Вихованець [2], С. Караман [7], М. Каранська [8], В. Карпалюк [9], І. Кручиніна [10], Б. Кулик [11], І. Слинько [13], Р. Христіанінова [15; 16], К. Шульжук [17] та ін.

Актуальність представленої статті полягає у тому, що дослідження особливостей складнопідрядних речень із семантико-синтаксичними відношеннями умови у політичних текстах на матеріалах сучасного публіцистичного стилю потребує детальнішого вивчення на формально-граматичному, семантико-синтаксичному та комунікативному рівні.

Метою статті є аналіз специфіки складнопідрядних речень умови в політичних текстах на матеріалі інтернет-видань «Дзеркало тижня» [5] та «Gazeta.ua» [4]. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: обґрунтувати теоретичні засади дослідження складнопідрядних речень; з'ясувати формально-граматичні, семантико-синтаксичні особливості функціонування складнопідрядних речень умови в політичних текстах інтернет-видань «Дзеркало тижня» та «Gazeta.ua», а також дослідити специфіку цих речень на комунікативному рівні.

Для реалізації поставленої мети та виконання зазначених завдань було використано такі **методи дослідження**: метод лінгвістичного опису, який передбачає виділення складнопідрядних речень умови в політичних текстах аналізованих видань, з'ясування особливостей їх структури, семантичних та